

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարեկանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 7 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանից խմբագրատան մէջ:

Միջոցառում. Тифлисс. Редакция «Мшакъ»:
Կամ Tiflis. Rédaction «Mschak»:

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և առն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԱՆԻ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Մարիամեան-Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը պատիւ ունի յայտնելու,
որ կիրակի, մայիսի 1-ին, կուսանաց եկեղեցում կատարվելու է դպրոցի հիմնադիր

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՏԵՓԱՆԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԵԱՆԻ

Վեցերորդ տարեկիցի հոգեհանգիստը Պատարալի սիրգին է առաւօտեան 10
ժամին:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ով է առողջ. Ընտրողական ցուցակներ.— Ներ-
քին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մի համակրելի ցանկութիւն.
Սովետները օգտին. Արքայի յորդանալը. Նամակ
Լեւոնիստին. Նամակ Ախալքալաքից. Նամակ Նոբ-
բաքուրեան. Ներքին լուրեր.— ԱՐՏԱԲԻՆ ՏԵՍՈՒ-
ԹԻՒՆ. Տեղեկութիւններ թիւրքաց. Հայաստանից.
Արտաքին լուրեր.— ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐ.— Կանոնը.—
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հայոց
սեմինարիաները և քահանայական խնդիր:

ՈՎ Ե ՏԻՈՒՂ

Վերջին տան, տանհինգ տարվայ ըն-
թացքում կեսերի ձախորդ. հանգամանքնե-
րը շատ անգամ առիթ են տուել դիմելու
հասարակական նուիրատուութեան, որ և է
աղետից վնասվածներին օգնելու, կամ որ և է
հիմնարկութեան նպաստելու համար:

Մեր հասարակութեան յիշողութեան մէջ
անկասկած թաքնված է, որ 80-ական թվա-
կաններին ամբողջ ուսուցչային մէջ հա-
սարակական հանգամանքութիւն եղաւ յո-
գուտ վանի սովետներին, երբ միմիայն
«Մշակը» հանգանակից մօտ 50 հա-
զար թուրքի. ապա հանգամանքութիւն եղաւ
յոգուտ Միացեալ—ընկերութեան, դրանից
յետոյ նուիրատուութիւններ սկսվեցին յոգուտ
Զէյթունի հրկիզանքների և սովետների,
յոգուտ 1892 թվի Զորհանգիստի աղետից
վնասվածների, վերջապէս յոգուտ այս կամ
այն գործիչի կամ նրա արձանի, ինչպէս օ-
րինակ, յոգուտ Բաֆայէլ Պատկանանի,
Բաֆայի մահարձանի, և վերջապէս այժմ
յոգուտ Գրիգոր Արծրունու արձանի և
գրուածքների տպագրութեան:

Եթէ մի քանական հայեացք դցնեք թէ
այդ նպատակներով եղած նուիրատուութիւն-
ների, և թէ այն նուիրատուութիւնների
վրայ, որ մենք այս րօպէս մի առ մի չենք
թուում.— մենք կը համոզվենք, որ այդ բո-
լոր հանգամանքութիւններին, այդ բարեգործա-
կան ձեռնարկութիւններին մէջ մասնակ-
ցողը զլսաւորապէս բուն ժողովուրդն է,

միջին և նոյն իսկ հասարակ, չունեւոր դա-
սակարգը: Եւ յիշեալ, ուշադրութեամբ
նայեցէք նոյն իսկ այն ցուցակներին, որ
տպագրվում են լրագրական էջերում, և կը
տեսնէք, որ այդ նուիրատուութիւններ, որոնք ջերմ
ոգնութեամբ իրանց լուսնի գոյում են
հասարակական բարեգործութեան գանձա-
նակի մէջ, մեծ մասամբ մանր զանազա-
կաններ, արհեստաւորներ, ծառայողներ,
ուսանողներ, ուսուցիչներ, գործակատա-
րներ, բանւորներ, մշակներ են, որոնց մեծ
մասը ապրում են իրանց քրտինքի հալալ
աշխատանքով: և որոնց համար իրանց
փորձիկ խղճով միջոցներից նոյն իսկ մի
բուրլի, նոյն իսկ 50 կոպէկ նուիրելը շատ
զգալի է շատ դժուար:

Բայց այդ մարդիկ առեւ են և առիւ
են, և դրանց տուած կօպէկներից է, որ
կազմվում են հազարներ, այն հազարները,
որոնք ահագին օգնութիւն են ցոյց տալիս
աղետից վնասվածներին, սովետանշներին,
հրկիզանքների, չքաւոր գրողի ընտանիքին,
արձան կանգնեցնելու գործին և այլն և
այլն...

Տարիներ ընթացքում շատ անգամ ա-
ռիթ ենք ունեցել տեսնելու նոյն իսկ
«Մշակի» խմբագրութեան մէջ, թէ ինչպէս
ամեն անգամ, երբ նուիրատուութիւններ են
սկսվում յոգուտ որ և է գործին, ներս է
մտնում մի մշակ, մի չքաւոր գործակատար,
մի խղճ արհեստաւոր, կամ նոյն իսկ մի
խոհարար և զրգոյնից հանելով մի հա-
մաշ թարկիւնակի մէջ կամ մի թղթի կտո-
րի մէջ փաթեմած իր ամբողջ հարստութիւ-
նը, գնում է սեղանի վրայ, առեւ ինչ
էլ իմ փայլը:

Իսկ մեր հարուստները...
Մեր հարուստները, համարձակ կասեմք,
գրեթէ ոչինչ չեն տալիս: Բայց առեւցէ մի
դէպք, դէթ մի փաստ, որ մեր միլիոնատե-
րից, տարեկան առանակ հազարներ գուտ
եկանում ունեցող մեր հարուստներից որ և է
մէկը, որ և է աղետի, սովի, խոլերայի,
կամ հրդեհի ժամանակ, տուած լինի շատ

չենք ասում, մի երեք հազար, հինգ հա-
զար, տասն հազար: Գուցէ միամիտները այդ
երեք, հինգ, կամ տասն հազարը շատ մեծ,
նոյն իսկ աներեւակայելի նուիրատուութիւն կը
համարեն.— բայց թող չը մոռանան, որ մի-
լիոնատերի, հարիւր հազարների ունեցող
մի հարուստի համար աւելի հեշտ և
աւելի անզգալի է իր միլիոնից, իր
հարիւրաւոր հազարներից մի հինգ կամ
տասն հազար բաժին հանելը, քան թէ մի
մշակի, մի արհեստաւորի, մի գործակատարի
կամ մի ուսանողի համար մի ռուբլի, նոյն
իսկ 50 կոպէկ տալը, որը կազմում է եթէ ոչ
նրա ամբողջ հարստութիւնը, դէթ հա-
լալ կէտը:

Եթէ մեր հարուստները չեն կարող օրինակ
առնել նոյն իսկ այնպիսի փոքրիկ ազգի
հարուստներից, ինչպէս է յունաց ազգը,
որի հարուստները ապիւս են յիսուս, հարիւր
հազարների, նուիրելով ազգային ձեռնար-
կութիւնների համար շատ անգամ իրանց
ամբողջ ունեցած չունեցածը, իրանց ամ-
բողջ հարստութիւնը, դէթ թող օրինակ
առնեն մեր ժողովրդի աւելի աղքատ, ա-
ւելի չքաւոր դասակարգներից, որոնք ամեն
մի աղետի ժամանակ տալիս են, ինչ կա-
րող են, տալիս են, ինչ որ հնարաւոր է...

Եւ այն օրը, երբ այս կամ այն ա-
ղետի, այս կամ այն հանգամանքութեան
ժամանակ, մեր ժողովրդի աղքատ և միջին
դասակարգի հետ միասին, մեր հարուստ
դասակարգն էլ կը մասնակցի գործին նոյն
օգնութեամբ, նոյն առատաձեռնութեամբ
և նոյն եռանդով, այն ժամանակ աղետի ունե-
ցող նուիրատուութիւններ և հանգամանքա-
լիւնները ոչ թէ միայն կը տան տան, քը-
տան կամ յիսուս հազար, ինչպէս մինչեւ
այժմ, այլ հարիւրաւոր հազարներ, ահա-
գին գումարներ, որոնցով կարելի է հազա-
րաւոր թշուառների արտաւարքը սրբել,
և հարիւրաւոր զեղեցիկ գործեր կատարել...

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅՈՒՅԱԿՆԵՐ

Ամեն անգամ, երբ կեղեցական պատգա-
մաւորներն, կամ երեցիկների ընտու-
թիւն է տեղի ունենում ծխականների մէջ
ծաղում է ընտրողական ձայն ունենալու
իրաւունքը խնդրել:

Թիֆլիսի վերջին տարիների ընտրողա-
կան փորձից մենք դիտեմք, որ մի տեղ եր-
կու տարիներ ծխական եղած անձը մերժ-
վում է ընտրողական ձայնից միայն այն

պատճառով, որ նախօրեք նա մուծված չէ
եղել ցուցակների մէջ, թէ և ամենքը վի-
տում են նրա ծխական լինելը, միւս աղ-
ետից, ընդհանրապէս բաւական է համարվում
քահանայի բերանացի յայտարարութիւնը
մի անձի ծխական լինելու մասին, որպէս
զի նրան թոյլ տրվի մասնակցել ընտրու-
թիւններին:

Մի անգամ պահանջվում է, որ ծխա-
կան ընտրողի անունը նշանակված լինի
կոնսիստորիայի հիմնական մատենաւում, միւս
անգամ բաւական է համարվում, եթէ այդ
անձի անունը յիշված է քահանայի ցու-
ցակում:

Հարկաւոր է, որ այս գործում հաստատ
կարգ և կանոնաւորութիւն պահանջվեն,
որպէս զի խախտված չը լինի ծխական-
ների ընտրողական իրաւունքը և
անտեղի թիւրիմացութիւններ չը ծագեն
ընտրութեան գործողութիւնը սկսելուց յե-
տոյ:

Ընտրողական լիակատար ցուցակներ կազ-
մելը կարեւոր մի անհրաժեշտութիւն է,
հիմնական մի պահանջ է, որ պէտք է ա-
ռաջին հոգածութեան առարկայ դառնայ
այն հիմնարկութեան համար, որին վերա-
պահված է և յանձնված ընտրութիւններ
նշանակելը և նրանց վրա հսկելը:

Պէտք է որոշել առ միշտ, թէ ինչպէս
պէտք է կազմվեն ընտրողական ցուցակ-
ները և այդ մասին նախօրեք յայտա-
րարել բոլոր ծխականներին, որպէս զի այն
ծխականները, որոնք մի օր և է պատճա-
ռով չեն կարողացել իրանց անունները
մտցնել ցուցակներին, մէջ, հոգ տանեն
այդ մասին օր առաջ:

Լաւ կը լինէր, եթէ իւրաքանչիւր եկե-
ղեցի ունենար իր ծխականների անուննե-
րը տպագրված: Այն ժամանակ այն տե-
սակ թիւրիմացութիւններ չէին ծագել, ինչ-
պիսիները տեղի են ունեցել, երբ հարկաւոր
է այս կամ այն անձի անունը դանդա-
ղ ծխականների ընդհանուր թիւը որոշել:

Ում չէ յայտնի, որ ծխականների մի ա-
հագին թիւ ցոյց չէ տրվում քահանայա-
կան ցուցակներում և ծածկվում է այն, դի-
տումով, որ քահանաների համամասական
ապահովութեան աստիճանը անկարելի լի-
նի որոշել: Մինչդեռ, այդ ծածկված ծխա-
կան կարող է ցանկանալ մասնակցել ընտ-
րութիւններին և այն ժամանակ պէտք է
զանազան անտեղի և անախորժ դժուարու-
թիւնների հանդիպել և զրկվի իր ձայնա-
տուութեան իրաւունքից: Յաճախ եղել են

բիշ մտածեցեք և ինքներդ կը հասկանաք, թէ ինչու
մեզ մօտ այլ է իրաւանութիւնը:

Միւս կողմից, ինչ է սպասում քահանային. 1)
անուսական անապահով, ստորացնող դրութիւն.
պէտք է իւրաքանչիւր անգամ ծխականին ձեռք
մուկնել ընտանիքով սովից չը մոռնելու համար, 2)
պէտք է անպայման հլու լինել, անհատական իրա-
ւունքից զրկվել և կատարելապէս կախված լինել
իշխանաւորից, որի կամայականութեան դէմ օրի-
նական արգելքներ չը կան: Ուրեմն քահանային
մի ստուարիկի անուսական—բարոյական միջ-
նախըյր է սպասում, իսկ այդպիսի միջնախըյր
միայն ստոր գարգացման և պահանջների մարդկանց
կարող է դո՛ւնենալ...

Մի 15—20 տարի առաջ մեր ծխական դպրոց-
ների ուսուցիչներին թէ ցնդը և թէ գրութիւնը
աւելի լաւ չէր, քան հիւսն քահանաներինը, բայց
տեսէք սխառնատիկաբար առաջ տարած ու-
սումական ցնդի պահանջը ինչ փոփոխութիւն-
ներ առաջ բերեց: Ուր են թերութեւ տիպացու-
ները, խալիվաները և աղա-հոգաբարձուների այս
կամ այն տղէտ աղգակները ուսուցչութեան
պաշտօնով, դրանց մեծ մասը չքացել են, իսկ
միւսները անհետանալու վրայ են: Եւ որովհետեւ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՍԵՄԻՆԱՐԻԱՆԵՐ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՆԻԻՐ

Դեռ այս տարվայ երեսնական թուականներին
հայոց եկեղեցու համար կրթված պաշտօնա-
ներ պատրաստելու մեծ պահանջ է զգացվել,
այդ նպատակով Պոլսոմեան իւրաւունք էր տուել
մեր հոգեւոր վարչութեանը իւրաքանչիւր թեմում
մի մի սեմինարիա բանալ: Գլխաւորապէս այդ
նպատակով հիմնված լինելով մեր սեմինարիանե-
րը, այնուամենայնիւ, կարծես հիւսն էլ raison
d'être չունեն, անհրաժեշտութիւն չեն, երկնքի և
երկրի մէջտեղ են կախված...

Ամեն մի ուսումնարան գրաւում է ուսանելու
համար ցանկացողների որոշ թիւ, նայած թէ
ապագայում որ ապագրիկ համար պարտա-
ւոր են ցուցիչ է այդ ուսումնարանից աւարտած
լինելը, ամեն մի քաղաքակրթված երկրում իբրեւ
սկզբունք ընդունված է, որ բոլորը, քննելը, ու-

սուցիչը, իմանելը պէտք է ոչ միայն որոշ մի-
ջին, այլ և բարձր կրթութիւն տալու լինեն. և
քանի որ այլապէս այդ ապագրիկները խափա-
նված են, ուստի գլխաւորապէս կամ բնական
ցննող պայման է sine qua non: Հասկանալի է,
որ իբրեւ անհրաժեշտութիւն այդ ուսում-
նարանները տարուց տարի բազմանում են, չըջա-
նաւարաններ շատանում, իրանք ուսումնարաննե-
րը բարեկարգվում: Նոյնը և հոգեւոր ապագրիկ
ընտրողների համար: Հետեւ չը գնանք օրինակնե-
րի ետեւից և վերցնենք Ռուսաստանը, ուր քա-
հանայից պահանջվում է սեմինարիա
կան ցննող, իսկ հոգեւոր ինտրիկայի պաշտօ-
նականներից յաջորդից, վիճակաւորից՝ նաեւ հոգեւոր
ձեռնարանից աւարտման վկայական: Ռուսաց սե-
մինարիաները հոգեւոր ապագրիկ ընտրողների հա-
մար իբրեւ պարտաւոր են ցուցիչ կրթական
հիմնարկութիւններ մի անհրաժեշտութիւն են,
ուստի թուով այժմ 55 են, իսկ չըջանաւարտների
թիւը իւրաքանչիւր թեմում է տարին 30—87
հոգի: Չը նայած որ ուսումնարանները աւելի գրա-
ւոր են կրթված չէ հայ գիւղացուց, այնու ամե-
նայն և ուսուցչ սեմինարիաներից աւարտած երի-
տասարդները չեն լիարժեք գիւղերում քահանայ

դէպքեր, երբ այդպիսի ծխականը սպառնա-
ցել է քաճանային այլ ևս իր տունը չը
լքողներ, անցնել ուրիշ եկեղեցի, ուրիշ
քաճանայի մօտ և այլն:

Ընտրողական ցուցակներ կազմվել չը պետք է կատարվի զաղանի, առանց իմաց տալու այդ մասին ծխականներին և յանկարծ մի օր վերջնական որոշումներ զրաժ- յատարարել ընտրովելաները: Պետք է նախօրոք սկսել այդ գործը, հրաւիրել ծխական ժողովներ՝ ցուցակները լրացնելու նպատակով և Ժամանակամիջոց օրո- շել, որի ընթացքում՝ իրաւունք տրվի մացնել անոնը ծխականական ցուցակներին:

Երբ պատրաստ կը լինեն ընդհանուր ցուցակներ, այն ժամանակ կարելի կը լինի առաջին առնել և այն թվաբանացութեան, երբ կակածն է ցարուցվում, թէ արդեօք ընտրող անձը ծխական չէ գրված և մի ուրիշ եկեղեցում՝ և կարողութիւն արված կը լինի առաջին առնել շատ աւելորդ և անտեղի խառնացութիւնների, որ այժմ անխուսափելի են անորոշ և անկարող ցուցակա- գրութեան ժամանակ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՀԱՄԱԿՐԵԼԻ ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Մեզ հաղորդում են, որ Կովկասի հայոց Բարե-
գործական ընկերություն հիւղերից մի քանիսը
լինել են խորհրդին բացատրություն հաճախ
անցրելով այն մասին, թէ ինչպէս վարվին այն
դպրեբրում, երբ հայերի հետ միասին օգնութիւն
են խնդրում և հարեան ժողովուրդները—թուրքեր
և քրդերը, քանի որ ընկերութեան կանոնադրու-
թեանը տրամադրում է օգնել միայն հայերին:
Թուրքերը քննելով իր ապրիլի 27-ին կայացած
հիստում այդ հարցը, որոշել է պատասխանել, թէ
այսպիսի բացատրիկ դէպքերում, ինչպէս է այժ-
ման կարոտութիւնը և առհասարակ ժողովրդա-
կան աղէտներին ժամանակ, երբ մարդասիրական
ղգացումները առելի լայն ծաւալ պիտի գտնեն,
ընկերութեան, իբրեւ բարեգործական հաստատու-
թեան, ոգուն և ուղղութեան հակառակ չը պէտք
է համարել հայերի հետ միասին օգնել և օտար-
աղբիւններին:

Խորհրդի այս գլուխի որոշումը, բացի որ հիմնված է լայն մարդասիրական աշխարհայեցողությունից, ունի և գործնական հայեցակետ: Ելք է մի և նոյն գիղում, մի և նոյն շրջանում ապրող ժողովուրդի մի մասը միջոց և հնարաւորութիւն է ստանում հողաւ իր կարկըը, իսկ մննծամասնութիւնը զրկւիլ է որ և է օգնութիւնից, դրանով վնասւում է գիւղի, շրջանի մարդշ ժողովուրդը: Հարեանների բարեկեցութիւնը և թըշտութիւնը իրիտադարձաբար միմեանց վրա մնծազեցութիւն են դործում: Զեկը խօսում այն մասին, որ թուրքերին, քուրդերին, իբրև մի և նոյն պետութեան և առհասարակ դրացին հպատակ՝ ալլադի ժողովուրդներին օգնելը առել կը բերի և փոխադաճ տէր, համարաշխուհակ, մի բան՝ որ ամեն կողմից ցանկալի է երկրի ընդհանուր բարբաւածման համար:

այդ սխտեմատիկական պահանջի հնորճով այժմ
ուսուցչական դասը կազմված է համեմատաբար
աւելի պտտրաստ, աւելի զարգացած անհատակա-
նութիւնն ունեցող և կրթված անձերից, ուստի և
ուսուցչի յարգը օրից օր բարձրանում է ժողո-
վրդի աչքում, բարձրանում է տնտեսական ապա-
հովութիւնը և ծագում են նորանոր խնդիրներ՝
աւելի բարելաւումը նրանց վիճակը, թէ տնտե-
սապէս և թէ բարոյապէս։ Միջնավայր և անձինք,
զրանք իրար հետ սերտ կապված բանքը են, լա-
ւացընք ժմէջնավայրը—ճոկողութեան օրէնքով լա-
ւերը կը մտնեն նրա մէջ, կամ լսիտ ընտրութիւն
կատարեցէք, և կը լաւանայ միջնավայրը, որովհետեւ
լաւ պատրաստված անձինք իրանք կ'առա-
ջացնեն պայմաններին պատկաճ պայմար
փոփոխութիւնն ինքն ըստ ինքեան հասկա-
նալի է, որ կուտակուին հողերորակաւութեան հա-
մար, որից ընտրվում են հողեր փարցական պաշ-
տոնեաները, պակաս անհրաժեշտ է կրթական
միջոցական ցնէլը, որովհետեւ ոչինչ այնպէս
վերադասակ է, որպէս իշխանութիւնը տգէտ և
անբարոյական մարդու ձեռքում։ Բարեփոխեցէք
քահանայական այժմեան տնտեսական-բարոյակա-

ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Կաբսի և Երևանի նահանգի սովխա-
ների օգտին.

1) Բ ա ա գ ա ի յ, 60 բուրլի, որ հանգանակված է Վարախս՝ նաւթային ընկերութեան Բալթիանիկ ծառայողներէ: 2) Բ օ ս տ օ լ ի յ, Արշակ խոճարանին ձեռքով հանգանակած 13 ր. 3) Ա գ կ և ր մ ա ն ի յ, Մկրտիչ Ասաղեանից 15 ր. 4) Տ ժ ո լ ա ճ ի ր զերդաստանի անդամներէ: 5) Ն օ լ օ չ է ր կ ա կ ի յ, Պողոս Բաղդասինի միջոցով 15 ր. 50 կ., հանգանակած աշտեղ ապրող գաղթական հայերի շրջանում: 6) Ե ա լ թ ա յ ի յ, Խ, Լադերանի միջոցով հանգանակած 25 ր. 6) Թ ի Փ լ ի ս ի յ, Խեչո Գալուսեանի միջոցով, մի լումով ատաղձագործներից հանդեսանած 17 ր. 40 կ.:

Ուրեմն նախկին 376 Բ. 25 կօպէկ հետ այժմ
ունենք 522 ըստդ 15 կօպէկ:

Այսօր, ապրիլի 30-ին, ուղարկեցինք:

1) Կարս, 100 ր. Բարեգործական ընկերութեան
ձիւղին, յօգուտ թիւրքաց Հայաստանից դաղթան
սովնահներին:

2) Նոր-Բայազէթ, Բարեգործական ընկ
ճիւղին 100 բուրլի, յոգուտ տեղացի սովակաւներէ
3) Էջմիա ծխն, Վեհափառ Կաթողիկոսին
100 բուրլի՝ սովեալ թիւրքաց հայերին նպաստե
լու համար:

Ուրեմն մինչև այժմ ստացել ենք 3052 ըՆԴՈՒՄ
90 Կ.: Ուղարկել ենք 2831 ըՆԴՈՒՄ:

ԱՐԱՔՍԻ ՅՈՐԴԱՆԱԼԸ

Արաքսի աւերմունքներ է գործում:

Զափաղանց յորդանաւով, ահա ամբողջ ինն օ
է, որ Արաքսը կատաղի այծով տղողում է իր շըր
ջակայքը: Վերջին լուրերը աւելի քան յուզիչ են
Մենք չտապում ենք դէպի Արաքսը, տեղն ո
տեղը տեսնելու համար:

Ղաժարեւոյ գիւղից զեւո ղուրս չկիսած՝ առաջնեքս բացվում է մի ծով, որը բռնէ է մի աւելողջ տարածութիւն՝ սկսած Մտախի ստորոտնեքից մինչև Խոր-Վիրապի բլուրները և ձգված տափարակի ամբողջ երկարութեամբ։ Տեղ տափարակի ալէս երեւում էին գիւղեր, բլուրներ, իսկ Խոր-Վիրապը կատարեալ կղզւոյ տպաւորութիւն էր թողնում դիտողի վրաս։ Արաքսից զեւո ևս մի վերադառնալի հետո, ճանապարհի երկու կողմից, կառախառն փութ է վազում, հեղեղը ալ ղէն իր արշաւանքն սկսել է ճանապարհի վրայում։ Վերջապէս հասնում ենք կամուրջին Արաքսի 200 տարեկանի հեռաւորութեամբ, սակայն կամուրջ չը կայ, հեղեղը ողողել, տարել է և նրանեղ բացվել է մի աճապին զեւո, որը առաջ զնալով՝ ողողել է շարաւանակում է ողողել 15 վերտաշկի մի մեծ տարածութիւն խոտատներ մեծ մասամբ ցորենի և գարու արտեր։ Մենք ևս անկարող ենք առաջ ղնալ։ Տեղ տեղ զիւղացիները թմբեր են կանգնեցնում հեղեղի ղէմ, կամուրջի տեղում զիւղացիները հեղեղի ճանապարհն են մեծացնում կողքերը քանդելով, որոտնեւ հետև հեղեղը անցնում է թմբով պաշտպանված արտի մօտով, և ալէտք է առաջը բացնում։ Մեր հարցին թէ ինչպէս շուտ շուտ այս ուսուցանին են ընում զայիս, ասումս զարտ տեղը թմբեր

գած, պատտասխանում են թուրքերին (թրքախոս Նովորոզլու գիղացիներ), «վախում ենը, որ մեր զիլզայիք նախանձից թաքերը քանդեն, որովհետև նրանց արտերը փնտովել են, իսկ մերերը մնացել են»։ Այն այս կողմի զիլզացու բարոյախառնությունն աստիճանը թեև հեռու, բայց և այնպես այդտեղից երևում են Արաքսի պզուռ կողմահանները, զորեղ յորձանքները, որ ափերից բարձրացած, կապանքները խորտակելով՝ մուշուտ են և տարածվում։ Պարսիք կանգ է առել, երկու ափերի տախտակաժամները խառտակված են, մակույզներն է միայն, որ դեռ ևս կարև թղթով պղտար կոշակների հետ՝ գոնարդալ երթվեկելում է։

Հնդկոված Արաքսը ողողել և պարփակել է
Զաւթաուկ, Օրթաքանակ, Բաջքանակ, Թազա-
քանակ, Սուրաղուռ, Գեօտակուռ թրքաբնակ, Ռա-
մադան և Հոէանյու ըրդաբնակ գիւղերը, որոնց
յարաբերութիւնը միանգամայն կորոված է դրսի
հետ, Զուրը մինչև անգամ լցվել է տները: Բօ-
ռօլանցի 20—25 տուն ըրդերը ինչև են Արաքսի
ափը, մի բնուր լիւս, և Զուրը փակել է չլու-
կողմից, բնդանիներուն արձանցնելու տեղ է
մնացել, մարդիկ էլ բաղցած են մնացել: Վնասը
չառ մեծ է, մանաւանդ Զաւթաուկ, Օրթաքանակ,
Թաղաքանակ և Բաջքանակ գիւղերի համար: Բոլոր
միւսները, ներկայ բաղէում, տանել են, բացի Բաղ-
ցից, ի՞նչ կը լինի արեւօք լիւր լիւր աւլուր գնող
ղեղաբացի թօւքը ընտանիքի դուռիցնը, որը մի
շանի օր շարունակ իր տան սեղ ժակոված է մը-
հացիկ, հաղորդակցութիւնը կտրված է լինելու պատ-
ճառն ընտն է դռանց միակցով:

ՆԱՄԱԿ ԷԶՄԻԱՄՆԻՑ

Ամսիա 19-ին երեկոյան, Վհահաժու Կաթողիկոսը
ուղեկցութեամբ Ներսէս Կաթիկոսոս խորհակեր
դեանի, Սահակ վարդապետ Այվատեանի, Խորեն Խորի
մեանի և մի քանի ուրիշ աշխարհական մարդկանց
ծիով Էջմիածնից ճանապարհ ընկաւ դէպի վանս
քաղաքական Օշական գիւղը: Գլխաւորելու համար
ղտրա էին եկել յիսունի չափ դիւղացի ձիաւոր
ներ: Տեղական հոգեւորականութեան ուղեկցութե
թեամբ Վհահաժու գնաց Ե. Մարտիկ թարգմ
մանչի նորակառույց եկեղեցին: Մոտենալ եկեղեցի
համբոսելով Ե. Թարգմանչի գերեզմանը, Վհահ
վառը բարձրանալով է սեղանը, քարով է խօսում
սառած է քի միջի ալյուր, «Սիրելիքս, բաղդաւոր եմ, ո
արքանացայ մեր Ե. Թարգմանչի գերեզմանին
Ուխտեր եմ չըջադայեւ և տոնել մեր հնաթիւն
ները: Եւ հաւ ատանին հայրապետական այց
լովթիւն ձեզի կուտամ: Գլխէք ձի է մեր սուր
Մարտիկը, նա մեր դիմը դսեր է և լուսաւորու
թիւն է տարածեր մեր մէջ, բայց ձեզ՝ Օշականցի
աւելի մեծ բաժինը հասեր է նորա մարմինը
մօտ թաղված է: Եւ եկեղեցուց Վհահաժու դնա
հասարակութեան կողմից պատրաստած ընկա
լանդ, օրհնող և գիւնեցի:

Ապրիլի 20-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին, անհերթի Ղզլիս գիւղը և օրհնելով զերգացնելով ուղեկցութեամբ բազմաթիւ ճիւղաւորներ և տղական դասեր աստիճանական պրիստաւի, վեհապետ ճանապարհ ընկաւ դէպի Բիւրական գիւղը՝ հա

մէջ վարժեցնելը, այն ժամանակ իդուր է սպը
սել, որ նրանք ժողովրդի համար «ճարգնի-
ղաւանս», «օրոնք կը վարատեն խաւարը»: Չն-
կարծուեմ, որ իրականութիւնը ապացուցի, որ հ-
րիւրաւոր գիւղեր անքաճանաչ են, ընդհանրա-
կարելի է ասել, որ հարիւրաւոր են կողմնակի
աւով աւելի քանհարիւր ունեն, քան թէ հարկ
ներ է, և եթէ մի քանի տեղեր ձիւղ որ քաճանս
հրի չը կան՝ այդ բացառական դուռթիւնը իր
նշանակութեամբ օրէնք առաջ բերելուց շատ հեռու

[illegible]

գոցեալա Գեորգ IV-ի կառուցած կաթողիկոսական ամարանոցը: Օրհնելով ժողովուրդը և ճաշելով խիբականում, Կաթողիկոսը ճանապարհ ընկաւ դէպի Փարսլի գիւղը, բայց ճանապարհին տեղա-
նախմբին պատճառով մտաւ Աշտարակ գիւղը, ու ինչեանից պատճառովով ընակարանումս Միւս
օրը առաւոտեան վեճափառն ընդունեց այցելու-
ներին: Ներկայացան առաջ օրիորդաց դպրոցի
աշակերտուհիները, ծխական դպրոցի աշակերտ-
ները, արքունական տարրական երկդասեան դպ-
րոցի աշակերտները իրանց ուսուցիչներով, հո-
գեարտականութիւնը և ժողովուրդը: Արարանից եկած
չբաւորներին, ինչպէս ասում էն, փոք բաժանե-
ցին:

Վեհափառ եպյանց, որ մտադիր է պցելել շրջակայ գրեզեր, իսկ Սաղմոսավանք գիւղում նորոգելու է վանքը, որտեղ և կապրէ միաբանութիւն. հիմնելու է նոյնպէս մէկ դպրոց Աբարանի համար:

Այսօրվի 22-ի առաւօտեան, իր գոհնանկութիւնը յայտնելով իրան ցոյց տուած սիրալիր ընդունելութեան համար՝ Վեհափառ ճանապարհ ընկաւ Կաթողի Դ.Յիւրաճին:

ՀԱՄԱՐԱԿ ԱՍՄԱՔԱՆԱԳԻՑ

Ապրիլի 25-ին
Մեր զաւառի զիւղերին արդէն պաշտօնական
թղթեր են ուղարկված, որ ուր կարիք կայ, ընտ-
րեն արժանաւոր տիրացուներ քահանայաց-
նելու համար:

Այս, մի քանի գիւղեր, առանձին վերցրած, կարելի ունեն քահանայի, իսկ դառաւոր ամբողջովին գերծէ այդ կարիքից հետեւեալ պարզ պատճառներով. 1) մեր գիւղերից շատերն այնքան փոքր են, 5—20 տուն, որ երբք առանձին քահանայ ունենալ չեն կարող, այլ պէտք է ծուլի դառնանալ հարեան գիւղի քահանային, որ մեզանում ո՞ր մի դժուարութիւն չունի, չնորիչը գիւղերի սատարի մօտիւրութեան. 2) շատ գիւղեր մի քահանայի փոխանակ, երկու քահանայ ունեն, այնպէս որ նրանցից շատերին կարելի է տեղափոխել այն գիւղերը, ուր քահանայ չը կայ և 3), որ ամենապիտանաւորն է, հողեր կառավարութեան գործերից յայտնի է, որ Ալաշկալայի վիճակում 45,000 հայ-լուսաւորականներ կան, որոնց հովուում են յիսուսէն և իննը քահանայ. միջին հաշուի, ռուսներն, մի քահանային ընկնում է մօտ 763 հողատէն սեփեւ և հասակի: Ուրեմն ընտանիքներ մի դատ անշան, հնչյոն թիւս

Հարկաւոր է միայն մի քանի խնկացի, թե
ժամանակաւոր տեղափոխութիւններ, և մենք ու
միայն այժմ, այլ զեռ. մի տասն տարու չա
արժանաւոր տիրացունքի քանանայու
թեանը կարիք չենք ունենայ և չունենք էլ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Արձագանքի» անցնել և ներկայ տարվա հա-
մարներում սկսել են իմ դժ տեղալ անկել-
թղթակցութիւններ տրագու փաժախանց Ա
Միտի ար, Միտի արի անուններով:

աւուրիւն մասին ոչ միայն մեր վաճառքի, այլ
բոլոր գործերում. ով կարող է հակառակ լինե-
լաւոր վաճառքում, ուր յարմարութիւն կայ՝ ծ-
լաւ կ'ան դպրոցները բացվին հարեան զիւղի-
համար:

Ամերիկայի բնակիչ քաղաքացիները պատրաստ
լու, քաղաքացիները չունենալ սեմինարիաներից առա
տուր — ահա իրողություններ, որի պատճառով, յուս
ենք, մասամբ պարզվել են: Ինչու ոչ միայն զի
ղերհոմ, այլ և քաղաքացիներում ուսուցիչ քաղաքացի
չունենում, նորմալ մասամբ պարզվել են:

Եւ հաւատալով իմ, եթէ հաշտարարի, ըրաւ ձգաւոյի, եւ անուանարկութեան փոխանակ լուսնի լուրով, փառսերի չիման զլուսն հանմատակ եղանակով ուսումնասիրելի ըստանալական լուսնի լուրն էլ, ինչպէս ամեն մի հասարակական լուսնի լուրն, չիման մեր գործերը աշտարար ուղարկելի լուսնի լուրն զի ինչ գտնվի:

Հուշի. և այլ զոր իմ և Սարգսիան

[illegible]

